

між КАРПАТАМИ і ТАТРАМИ

випуск 21

між КАРПАТАМИ і ТАТРАМИ

Поезія Надії Панчук
у словацькому перекладі
Юрая Андрічика

Випуск 21

Ужгород
Поліграфцентр "Ліра"
2013

ББК 84 (4 СЛА)
УДК 821.162. 4-1
М58

Серія "Між Карпатами і Татрами" (Випуск 21)
презентує лірику
званої української поетеси Надії Панчук
у словацькому перекладі Юрая Андрічика

Засновник ~ Тетяна Ліхтей

В оформленні використано
роботу "Сова"
відомого закарпатського митця
Миколи Рогалья

ISBN 978-617-596-123-0

© Надія Панчук, 2013
© Тетяна Ліхтей,
упорядкування, 2013
© Юрай Андрічик,
переклад словацькою, 2013
© Микола Рогаль, 2013
© Поліграфцентр "Ліра", 2013

“Земне” і “поетичне” Надії Панчук

При ознайомленні з лірикою більшості сучасних поетів у читача, як правило, дуже рідко виникає спокуса відхилити завісу біографічного: занадто часто «земне» і «поетичне» розділяє прірва. Проте доробок нашої репрезентантки без спроб пізнати її подиву гідну планиду був би сприйнятий, щонайменше, поверхово.

Надія Панчук народилася 22 листопада 1940 року в Горинці на Кременеччині (Тернопіль). Йдеться про ту саму, овіяну легендами й уславлену в літописах, «полудневу Волинь», де, як слушно наголошує відома українська дослідниця Наталія Вигодованець, «Данило Галицький 1227 року здобув одну з блискучих своїх перемог, де він 1254 року розгромив військо хана Куремси; край, що півтора століття, від 1382 року, перебував у складі Литовського князівства, а згодом – Речі Посполитої та Росії. У Кременці, що мав Магдебурзьке право від 1438 року та знаменитий Кременецький лицей і славетних уродженців, у т. ч. Юліуша Словацького, сплелися культури українська і польська, російська та єврейська, а також опосередковано – німецька та італійська». Тож торувати літературно-мистецькі плаї авторка подалася з добротним культурним багажем, перетрушування якого, однак, почалося далеко не одразу...

"Všedné" a "básnické" Nadije Pančukovej

Čitatelia pri oboznamovaní sa s lyrikou väčšiny súčasných básnikov spravidla málokedy cítia potrebu odhaliť tajomstvo ich osobného života: veľmi často "všedné" a "básnické" rozdeľuje priepasť. A pritom tvorbu Nadije Pančukovej bez úsilia poznať jej podivuhodný osud by sme chápali prinajmenšom povrchné.

Narodila sa 22. novembra 1940 v Horynke pri Kremenci v Ternopol'skom kraji. Inak v opradenej legendami a preslávenej v letopisoch "poludnej Volyni", kde, ako správne podotýka ukrajinská výskumníčka Natalija Vyhodovancova, "Danylo Haličský roku 1227 dosiahol jedno zo svojich skvelých víťazstiev a roku 1254 rozdrvil vojsko chána Kuremsu, v kraji, ktorý poldruha storočia, od roku 1382, bol súčasťou Litovského kniežatstva a neskôr Rzeczy Pospolitej a Ruska, v Kremenci, ktorý sa od roku 1438 pýšil Magdenburským právom a chýrnym Kremeneckým lýceom i slávnymi rodákmi, okrem iného Juliusom Slowackým, sa splietli kultúry: ukrajinská a poľská, ruská a židovská a sprostredkovane aj nemecká a talianská". Nuž, zdolávať strmé literárno-umelecké chodníčky sa autorka podujala s bohatou kultúrnou nošou, hoci vytriasať ju nezačala hneď...

1965 року, після закінчення Харківського інституту культури, Надію Панчук направлено на Закарпаття. В Ужгороді, в обласній бібліотеці, вона працює й тепер, ставши за кілька десятиліть «живою енциклопедією» цієї шанованої в краї установи.

Нині Надія Панчук, член Національної спілки письменників України, лауреат літературної премії ім. Федора Потушняка, є авторкою поетичних збірок «На обрії – гори» (1980), «Ранкові поїзди» (1985), «Заповідний ліс» (1993), «Vіxі» (1997), «Дика пряжа» (2000), «... тільки завтра...» (2003), «Різні наголоси» (2004), «Місця надій» (2005), «Стоп-кадри» (2006) та ін. Її лірика давно впізнавана як у крайовому, закарпатському, так і в загальноукраїнському контексті.

Вірші Надії Панчук – рідкісна консистенція символів і метафор, алюзій і асоціацій. Тільки добре підготовлений читач у куцях текстах-фрагментах зуміє вловити напрям, вібрацію думки, натяки і недомовки. Тільки читач-інтелектуал зможе розкодувати як те, що вже сказано авторкою, так і те, про що мало не до надриву... промовчано («розкрились маків спечені уста, та хто збагне їх гарячкову мову...»).

Хтось назвав поезію Н. Панчук суцільним філософсько-медитативним ребусом, хтось – метеликом, крильця якому домальовує сама Клію. Лауреат національної премії ім. Тараса Шевченка поет Петро Скунець любив повторювати, що вірші Надії Панчук – не сюжетні

Roku 1965, po absolvovaní Charkovského inštitútu kultúry Nadija Pančuková sa dostala do Zakarpatska. V oblastnej knižnici pracuje dodnes a po niekoľkých desaťročiach sa stala “chodiacou encyklopédiou” tejto široko-d’aleko váženej ustanovizne.

Dnes je Nadija Pančuková členkou Národného spolku ukrajinských spisovateľov, laureátkou ceny Fedora Potušňaka za literatúru a autorkou básnických zbierok: Na obzore – vrchy (1980), Ranné vlaky (1985), Prales (1993), Vixi (1997), Divá priadza (2000), ... až zajtra... (2003), Rozličné akcenty (2004), Miesta nádejí (2005), Stop-kadry (2006) a i. Jej lyrika si už dávno získala pozornosť nielen v oblastnom, zakarpatskom meradle, ale aj na celej Ukrajine.

Básne Nadije Pančukovej sú zriedkavou konzistenciou symbolov a metafor, alúzií a asociácií. Len dobre pripravený čitateľ zachytí v stručných fragmentoch smerovanie, vibráciu myšlienok, náznakov a narážok. Len intelektuál dokáže rozšifrovať, čo autorka povedala, i to, čo takmer emfaticky... zamlčala (“otvorili sa vysušené pery makov, ale kto pochopí ich horúčkovitú reč...”).

Ktosi označil poéziu Nadije Pančukovej za dokonalý filozoficko-meditatívny rébus, iný za motýľa, ktorému krídelká domal’úva sama Kleió. Laureát národnej ceny Tarasa Ševčenka básnik Petro Skunc neraz opakoval, že básne Nadije Pančukovej nie sú sujetové plátna, ale len výrazné

полотна, а лише виразні цяточки, мазки на палітрі. Науковець і письменник Сергій Федак переконує, що хоча поетичний японський лаконізм є загалом неприйнятним для вітчизняної традиції, все ж у модерному живописі згадане «малювання цяточками» давно виокремилося в самостійну мистецьку техніку; отже, колись подібне явище пошириться і в літературі. А поки що його найяскравішим представником є Надія Панчук. І, підозрюємо, таки не без взаємовпливів, адже її надійний життєвий супутник Микола Рогаль – добре знааний закарпатський художник, що працює в жанрі декоративно-прикладного мистецтва.

Тож до словацького читача прийшла на правду неординарна творча особистість із власною естетичною концепцією. А отже, відомому словацькому перекладачеві Юраєві Андрічику, талант якого вже подарував нашим сусідам твори Максима Рильського, Ліни Костенко, Віталія Коротича, Бориса Олійника, Романа Лубківського та інших визначних українських письменників, і на цей раз випало завдання не з легких. І як завжди, до справи митець підійшов із глибоким усвідомленням відповідальності перед авторкою і читачем.

Уже з перших строф переклад приваблює точністю, гармонійним відтворенням змісту і форми першотвору. Юрай Андрічик не пасує перед нагромадженням стилетворчих елементів, звуковою інструментовкою та своєрідною ритмічною організацією оригіналу. Він дуже тонко, виважено послуговується свободою дій,

bodky, ťahy štetca po palete. Vedec a spisovateľ Serhij Fedaka tvrdí, že hoci poetický japonský lakonizmus je podstate cudzí ukrajinskej tradícii, predsa však v modernom maliarstve spomínané “maľovanie bodkami” sa dávno vyčlenilo ako samostatná výtvarná technika; čiže v budúcnosti sa podobný jav rozšíri aj v literatúre. Zatiaľ je jeho najvýraznejšou predstaviteľkou Nadija Pančuková. A myslíme si, že nie bez vzájomného ovplyvňovania, pretože jej verný životný druh Mykola Rohal’ je dobre známy zakarpatský výtvarník v odbore dekoratívneho umenia.

A tak teda, k slovenským čitateľom prichádza skutočne nevšedná tvorivá osobnosť s vlastnou estetickou koncepciou. Známy slovenský prekladateľ Juraj Andričík, ktorý vďaka svojmu talentu už podaroval našim susedom diela Maksuma Ryľského, Liny Kostenkovej, Vitalija Korotyča, Borysa Olijnyka, Romana Lubkivského a iných významných ukrajinských spisovateľov, aj tentoraz dostal neľahkú úlohu. Prekladateľ aj teraz pristúpil k práci s hlbokým pocitom zodpovednosti voči autorke i čitateľom.

Už prvé slohy prekladu upútajú presnosťou, harmonickým vystihnutím obsahu i formy originálu. Juraj Andričík necúva pred nahromadenými štýlotvornými prvkami, zvukovou inštrumentáciou i svojráznou rytmickou organizáciou originálu. Veľmi presne a vyvážene využíva voľnosť myšlienok, na akú má ako prekladateľ poetického textu právo, presne uplatňuje Bohom dané schop-

на яку має право як перекладач саме поетичного тексту, яскраво застосовуючи Богом дарований хист, вроджену інтуїцію, демонструючи рідкісну винахідливість та прозорливість. Від вірша до вірша тягнеться незрима павутинка, що покликана виплести мудре мереживо з розкішних візерунків.

Услід за авторкою перекладач опиняється в полоні Часу. Легким помахом пера митець струшує пилюку століть, намагається достукатися до раціо Сучасника, пригадати йому перипетії історії, спроектувавши їх на хаотичне й непередбачуване днесь. Окремі твори сприймаються коли не як пророцтва, то принаймні як застереження. З огляду на подібне, а подекуди й спільне, минуле розмотування куделі-досвіду вимагало від перекладача виняткової спостережливості та уважності.

Автор перекладу перейнявся філософією жінки-митця, порозумівся з її творчим еґо, проїнявся її долею; долею, що сплелася-зрослася з непростим, а часом навіть і трагічним фатумом української держави, української нації.

Відчувається, що оригінал і переклад мають не тільки спільний історичний, але й спільний духовний досвід.

Тетяна Ліхтей

nosti, vrodenu intuíciu, dosvedčujúc zriedkavú vynachádzavosť a jasnozrivosť. Od básne k básni sa vinie neviditeľná pavučinka, ktorá má utkať múdru čipku z nádherných obrázkov.

Ako autorka, aj prekladateľ sa ocitol v zajatí Času. Ľahkým pohybom pera víri prach storočí, usiluje sa priblížiť sa k Súčasníkovi, pripomenúť mu peripetie dejín, premietnuť ich do chaotického a nepredvídateľného dneška. Jednotlivé básne, ak neznejú ako proroctvo, sú aspoň výstrahou. S ohľadom na podobnú a do istej miery aj spoločnú minulosť rozmotávanie kľbka skúseností si od prekladateľa vyžadovalo výnimočnú pozornosť a citlivosť.

Autor prekladu sa predchol filozofiou umelkyne, stotožnil sa s jej tvorivým ja, vzal za svoj jej osud, spojený a zrastený s neľahkým a zavše aj tragickým údelom Ukrajiny a ukrajinského národa.

Zdá sa, že originál a preklad majú nielen spoločnú dejinnú, ale aj duchovnú skúsenosť.

Teľana Lichtejová